

Fimmtudaginn 17. desember 1998.

Nr. 147/1998.

Halldóra Árnadóttir

(Karl Axelsson hrl.)

gegn

Helgu R. Guðrúnardóttur og

Sjóvá-Almennum tryggingum hf.

(Ólafur Axelsson hrl.)

og gagnsök

Bifreiðir. Skaðabætur. Líkamstjón. Örorka. Þjáningabætur. Vextir. Gjafsókn.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason, Gunnlaugur Claessen og Markús Sigurbjörnsson.

Aðaláfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar 2. apríl 1998. Hún krefst þess, að gagnáfrýjendur greiði sér sameiginlega 1.111.784 krónur með 2% ársvöxtum frá 18. október 1994 til 13. febrúar 1997, sem höfuðstólsfærast árlega, í fyrsta sinn 18. október 1995, en með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 13. febrúar 1997 til greiðsludags. Þá krefst aðaláfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti án tillits til gjafsóknar, sem henni hefur verið veitt á báðum dómstigum. Frá þessum fjárhæðum dragist innborgun gagnáfrýjanda Sjóvár-Almennra trygginga hf. 28. nóvember 1996, að fjárhæð alls 509.465 krónur, þar af 440.419 krónur inn á höfuðstól, 19.070 kr. á vexti og 49.976 kr. á málskostnað.

Gagnáfrýjendur áfrýjuðu héraðsdómi 25. júní 1998 og krefjast sýknu af kröfum aðaláfrýjanda auk málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Í héraði var íslenska ríkinu stefnt við hlið gagnáfrýjenda, og laut áfrýjun málsins einnig að því. Í greinargerð fyrir Hæstarétti féll aðaláfrýjandi frá öllum kröfum á hendur því.

I.

Svo sem rakið er í héraðsdómi, er enginn ágreiningur um mála-vexti og fébótaábyrgð gagnáfrýjenda á því líkamstjóni, sem aðaláfrýjandi varð fyrir í umferðarslysi 18. október 1994. Þá er ekki heldur ágreiningur um uppgjör bóta til hennar fyrir tímabundið at-

vinnutjón og varanlegan miska, samtals 379.699 krónur, sem henni voru greiddar með vöxtum til 20. nóvember 1996 samkvæmt uppgjöri við gagnáfrýjanda Sjóvá-Almennar tryggingar hf., en í því gerði aðaláfrýjandi fyrirvara um rétt til frekari bóta. Ágreiningur aðila lýtur á hinn bóginn að tveimur liðum í bótakröfu aðaláfrýjanda, annars vegar kröfu um þjáningabætur samkvæmt 3. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993, sem gagnáfrýjandi greiddi með 60.750 krónum í fyrrnefndu uppgjöri ásamt vöxtum, og hins vegar kröfu um bætur vegna varanlegrar örorku samkvæmt 5. gr. laganna, sem gagnáfrýjendur hafa hafnað með öllu.

II.

Í 1. mgr. 3. gr. skaðabótalaga eru sett mörk þess tímabils, sem þjáningabætur geta greiðst fyrir, en það nær frá tjónsdegi, þar til ekki er að vænta frekari bata. Innan þessa tímabils skal greiða þjáningabætur, mismunandi háar, fyrir þá daga, sem tjónþoli er rúmfastur eða veikur án þess að vera rúmliggjandi. Aðaláfrýjandi krefst þess aðallega að fá þjáningabætur allt tímabilið, þangað til hún gat ekki vænst frekari bata samkvæmt áliti örorkunefndar, sem taldi því marki náð 1. október 1995, en til vara út júnímánuð sama árs, þegar meðferð hjá sjúkraþjálfara hafi lokið.

Með dómum Hæstaréttar 22. maí 1998 í málum nr. 311 og 312/1997 var því slegið föstu, að almennt bæri einungis að greiða tjónþola þjáningabætur fyrir þann tíma, sem hann er veikur innan hins tilgreinda tímabils, en fjárhæð bótanna ráðist af því, hvort hann er rúmliggjandi eða ekki. Við mat á því, hvort tjónþoli sé veikur í skilningi ákvæðisins, hljóti einkum að verða stuðst við læknisfræðilegt mat og gögn um læknismedferð tjónþola á tímabilinu.

Í vottorði Gerðar Jónsdóttur læknis 29. júní 1995 kemur fram, að aðaláfrýjandi hafi 4. nóvember 1994 verið „hægt batnandi“ og fengið tilvísun á sjúkraþjálfun. Hún hafi verið frá vinnu til ársloka 1994. Vegna áframhaldandi einkenna hafi hún þá farið í léttari vinnu en hún sinnti fyrir slysið. Í vottorði sama læknis 1. nóvember 1995 kemur fram, að aðaláfrýjandi hafi verið í sjúkraþjálfun þar til seint í ágúst 1995, er hún eignaðist fyrsta barn sitt. Þegar litið er til þessara gagna um heilsufar aðaláfrýjanda, þykir verða að leggja til grundvallar, að hún hafi verið veik í skilningi 1. mgr. 3. gr. skaðabótalaga

án þess að vera rúmliggjandi fram til 8. janúar 1995, þegar hún hóf létt störf. Verður því fallist á niðurstöðu héraðsdóms um þjáningabætur, sem teljast því þegar hafa verið greiddar að fullu með vöxtum.

III.

Í héraðsdómi er rakin sú niðurstaða örorkunefndar 25. maí 1996, að aðaláfrýjandi hafi ekki orðið fyrir varanlegri örorku vegna slyssins, svo og sú niðurstaða tveggja dómkvaddra matsmanna, að varanleg örorka hennar sé 5%. Örorkunefnd, sem skipuð er samkvæmt 10. gr. skaðabótalaga, er falið að gefa álit um ákvörðun miskastigs og örorkustigs. Sitja í henni tveir læknar og einn lögfræðingur, sem er formaður. Í héraðsdómi er greint frá forsendum, sem nefndin færði fyrir niðurstöðum sínum, svo og röksemdum í mati hinna dómkvöddu manna. Eins og ráðið verður af því, sem þar greinir, er niðurstaða í matsgerðinni um varanlega örorku aðaláfrýjanda ýtarlega rökstudd. Í álitsgerð örorkunefndar er hins vegar greint frá ýmsum líkamlegum einkennum, sem komið hafa fram hjá aðaláfrýjanda eftir slysið, án þess að niðurstaða um varanlega örorku sé sérstaklega rökstudd. Þegar til þessa er litið, verður að telja matsgerðina þyngri á metunum, og verður hún því lögð til grundvallar dómi. Af þessum sökum er fallist á niðurstöðu héraðsdóms um bætur til aðaláfrýjanda vegna varanlegrar örorku með vísan til forsendna hans að öðru leyti. Verða því gagnáfrýjendur dæmdir til að greiða aðaláfrýjanda sameiginlega 471.865 krónur. Ekki er þörf á að mæla fyrir um rétt aðaláfrýjanda til höfuðstólsfærslu vaxta, sem falla á kröfu hennar fyrir 13. febrúar 1997, enda leiðir heimild til þess af almennum reglum, sbr. dóm Hæstaréttar í dómasafni 1996, bls. 189. Með þessari athugasemd verða aðaláfrýjanda dæmdir vextir eins og hún krefst, en dráttarvaxta er krafist frá þeim degi, sem málið var þingfest í héraði.

Gagnáfrýjendur verða dæmdir til að greiða málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, sem er ákveðinn í einu lagi, eins og í dómsorði greinir. Vegna gjafsóknar aðaláfrýjanda rennur málskostnaðurinn í ríkissjóð.

Ákvæði héraðsdóms um gjafsóknarkostnað er staðfest. Gjafsóknarkostnaður aðaláfrýjanda fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkis-

sjóði, eins og nánar greinir í dómsorði. Við ákvörðun málflutningsþóknunar handa lögmanni aðaláfrýjanda er tekið tillit til þess, að gjafsókn fyrir Hæstarétti var samkvæmt gjafsóknarbréfi takmörkuð við gagnsök hér fyrir dómi, svo og, að með uppgjörinu, sem lögmaðurinn gerði 20. nóvember 1996 fyrir hennar hönd við gagnáfrýjanda Sjóvá-Almennar tryggingar hf., voru greiddar 49.976 krónur inn á málskostnað hennar.

D ó m s o r ð :

Gagnáfrýjendur, Helga R. Guðrúnardóttir og Sjóvá-Almennar tryggingar hf., greiði sameiginlega aðaláfrýjanda, Halldóru Árnadóttur, 471.865 krónur með 2% ársvöxtum frá 18. október 1994 til 13. febrúar 1997, en dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags.

Gagnáfrýjendur greiði sameiginlega í ríkissjóð samtals 300.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Ákvæði héraðsdóms um gjafsóknarkostnað er staðfest.

Gjafsóknarkostnaður aðaláfrýjanda fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, þar með talin málflutningsþóknun lögmanns hennar, 150.000 krónur.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 12. janúar 1998.

Mál þetta, sem dómtekið var 16. desember síðastliðinn, er höfðað með stefnu, þingfestri 13. febrúar 1997.

Stefnandi er Halldóra Árnadóttir, kt. 180271-5119, Vallarási 4, Reykjavík.

Stefndu eru Helga R. Guðrúnardóttir, kt. 140977-3659, Hverfisgötu 82, Reykjavík, Sjóvá-Almennar tryggingar hf., kt. 701288-1739, Kringlunni 5, Reykjavík, og íslenska ríkið.

Endanlegar dómkröfur stefnanda eru þessar:

1. Að stefndu Helga R. Guðrúnardóttir og Sjóvá-Almennar tryggingar hf. greiði stefnanda in solidum 639.919 kr. með 2% ársvöxtum skv. 16. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 frá 18. október 1994 til 28. nóvember 1996, og höfuðstólsfærist þeir vextir árlega, í fyrsta sinn 18. október 1995. Beri fjárhæðin síðan dráttarvexti skv. III. kafla vaxtalaga frá 28. nóvember 1996 til greiðsludags, og höfuðstólsfærist dráttarvextir árlega, í fyrsta sinn 28. nóvember 1997.

2. Að stefndu, Helga R. Guðrúnardóttir, Sjóvá-Almennar tryggingar hf. og íslenska ríkið, greiði stefnanda in solidum, aðallega 1.280.285 kr. með vöxtum skv. 7. gr. vaxtalaga frá 18. október 1994 til 13. febrúar 1997, en til vara 629.154 kr. með 2% ársvöxtum skv. 16. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 frá 18. október 1994 til 13. febrúar 1994, og höfuðstólsfærist þeir vextir árlega, í fyrsta sinn 18. október 1995, en til þrautavara 471.865 kr. með 2% ársvöxtum skv. 16. gr. skaðabótalaga frá 18. október 1994 til 13. febrúar 1997, og höfuðstólsfærist þeir vextir árlega, í fyrsta sinn 18. október 1995.

3. Að stefndu greiði stefnanda in solidum málskostnað að skaðlausu ásamt virðisaukaskatti, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál.

Frá framangreindum fjárhæðum dragist innborgun stefnda Sjóvár-Almennra trygginga hf. frá 28. nóvember 1996, að fjárhæð 509.465 kr., þar af 440.419 kr. inn á höfuðstól, 19.070 kr. inn á vexti og 49.976 kr. inn á málskostnað.

Við aðalmeðferð málsins var fallið frá þrautavarakröfu stefnanda á hendur stefnda íslenska ríkinu.

Stefndu Helga R. Guðrúnardóttir og Sjóvá-Almennar tryggingar hf. krefjast þess, að þau verði sýknuð af kröfum stefnanda og henni jafnframt gert að greiða þeim málskostnað að skaðlausu.

Stefndi íslenska ríkið gerir kröfu um sýknu af kröfum stefnanda og stefnanda gert að greiða málskostnað að mati réttarins.

I.

Málavextir.

18. október 1994 varð árekstur með bifreiðunum R-20538, sem stefnandi ók, og Q-5435, sem stefnda Helga ók, á gatnamótum Stekkjarbakka og Breiðholtsbrautar og Skógarsels hér í borg. Óumdeilt er, að stefnandi hafi verið í fullum rétti, er áreksturinn varð, og að stefnda Helga hafði tryggt bifreið sína lögboðinni ábyrgðartryggingu hjá stefnda Sjóvá-Almennum tryggingum hf. Eftir slysið kenndi stefnandi sér meins í hálsi og baki. Leitaði hún til heimilislæknis síns og fékk hjá honum hálskraga og bólgueyðandi lyf. Miska- og örorkumat fór fram hjá örorkunefnd. Lá niðurstaða nefndarinnar fyrir 25. maí 1996, og mat nefndin varanlegan miska stefnanda 5%, en að varanleg örorka hennar væri engin.

Stefnandi setti sig ekki við þá niðurstöðu örorkunefndar, að varanleg örorka sín væri engin, og leitaði til Jónasar Hallgrímssonar læknis, sem mat varanlega örorku stefnanda af völdum slyssins 10%.

28. nóvember 1996 greiddi stefndi Sjóvá-Almennar tryggingar hf. stefnanda bætur, að fjárhæð 344.546 kr., á grundvelli álitsgerðar örorkunefndar, en áður hafði stefndi greitt henni 164.919 kr. Leit stefndi svo á, að með síð-

ari greiðslunni hefði farið fram fullnaðaruppgjör bóta, vaxta og kostnaðar vegna slyssins, en af hálfu stefnanda var kvittað fyrir viðtöku greiðslu með fyrirvara og litið á hana sem innborgun á tjón hennar. Nemur heildargreiðsla stefnda til stefnanda í formi bóta vegna tímabundins tekjutaps vegna slyssins, miska, þjáningabóta, vaxta og innheimtulauna lögmanns 509.465 krónum.

Með matsbeiðni, dagsettri 13. maí 1997, fór stefnandi fram á dómkvaðningu tveggja matsmanna til að meta annars vegar varanlegan miska stefnanda af völdum slyssins og hins vegar varanlega örorku. Samkvæmt matsgerð hinna dómkvöddu matsmanna, þeirra Halldórs Jónssonar bæklunar-skurðlæknis og Stefáns Más Stefánssonar prófessors, dagsettri 6. október 1997, er niðurstaðan sú, að varanlegur miski stefnanda af völdum slyssins sé 5% og varanleg örorka einnig 5%.

II.

Málsástæður og lagarök stefnanda.

Stefnandi sundurliðar dómkröfur sínar sem hér segir:

1. Bætur fyrir tímab. tekjutap:	kr.	164.919		
2. Þjáningabætur:	–	260.250		
3. Miskabætur:	–	214.750	kr.	639.919
4. Bætur vegna varanlegrar örorku:				
4.1				
Aðallega:				
Varanleg örorka	kr.	1.333.650		
Lækkun v/skattfr. o. fl. (10%)	–	133.365		
	kr.	1.200.285		
Töpuð lífeyrisréttindi	–	80.000	kr.	1.280.285
4.2				
Til vara:				
$1.206.517 \times 10 \times 5\%$	kr.	603.259		
Hækkun v/verðbreytinga	–	25.895		
	kr.	1.164.898	kr.	629.154
4.3				
Til þrautavara:				
$1.206.517 \times 7,5 \times 5\%$	kr.	452.444		
Hækkun v/verðbreytinga	kr.	19.421	kr.	471.865

Af hálfu stefnanda er við það miðað, að ekki sé ágreiningur með aðilum um bætur vegna tímabundins tekjutaps og miskabætur. Nemi því bætur

vegna tímabundins atvinnutjóns stefnanda 164.919 kr. og miskabætur 214.750 kr., en þessar fjárhæðir séu í samræmi við fyrrnefnt uppgjör stefnda Sjóvár-Almennra trygginga hf.

Þess sé getið í álitssgerð örorkunefndar, að eftir 1. október 1994 hafi stefnandi ekki getað vænst frekari bata vegna afleiðinga umferðarslyssins en þá var orðinn. Þann dag hafi verið liðnir 347 dagar frá slysinu. Í 3. gr. skaðabótalaga segi, að greiða skuli þjáningabætur fyrir tímabilið, frá því að tjón varð, þar til ekki sé að vænta frekari bata. Sé tímamarkið fyrir lok tímabils þjáningabótanna þannig skýrt afmarkað í lögnum sjálfum, og hafi örorkunefndin á eins skýran hátt og mögulegt sé sagt, hvenær þessu tímamarki hafi verið náð í tilviki stefnanda. Því sé ekki haldið fram af hálfu stefnanda, að hún hafi verið rúmföst af völdum slyssins, þannig, að krafa hennar fyrir þjáningabætur nemi umræddum dagafjölda, þ. e. 347 dögum $\times$ 750 kr., sem sé verðbætt lægra daggjaldið fyrir þjáningabætur samkvæmt 3. gr., sbr. 15. gr., skaðabótalaga. Miðist verðbætur samkvæmt 15. gr. við uppgjörsdag, 28. nóvember 1996, en samkvæmt kröfugerð stefnanda beri umkrafðar bætur dráttarvexti frá þeim degi. Nemi krafa vegna þjáningabóta því samtals 260.250 kr.

Um bótakröfu vegna varanlegrar örorku sé það að segja, að örorkunefnd hafi talið, að stefnandi hafi ekki orðið fyrir varanlegri örorku af völdum slyssins. Hins vegar komist hinir dómkvöddu matsmenn að annarri niðurstöðu og telji varanlega örorku stefnanda af völdum slyssins vera 5%. Sé miðað við þá niðurstöðu í kröfugerð stefnanda.

Stefnandi telur, að aflahæfi manna njóti verndar eignarnámsákvæðis stjórnarskrárinnar, sem hafi verið að finna í 67. gr. hennar á þeim degi, er stefnandi slasaðist, en sé nú í 72. gr. stjórnarskrárinnar, sbr. 10. gr. stjórnskipunarлага nr. 97/1995. Til þess að stefnandi njóti aflahæfis síns óskerts, þurfi hún að fá fullar bætur fyrir þá tekjuskerðingu, sem leiði af hinu bóta-skylda slysi. Sé dómvenja fyrir því, hvernig reikna beri fjártjón manna, þegar örorka þeirra hefur verið metin. Séu þá lagðar til grundvallar viðeigandi forsendur um tekjuöflun, lengd starfsævi og ávöxtun framtíðartjóns. Telur stefnandi, að löggjöf, sem mæli fyrir um skerðingu á fullum bótum, þegar um bótarétt sé að ræða, fái ekki staðist vegna ofangreindrar verndar stjórnarskrárinnar. Sé ekki nokkur vafi á því, að í reiknireglu 6. gr. skaðabótalaga sé fólgin slík skerðing. Hafi tryggingastærðfræðingur verið fenginn til að reikna út tekjutjón stefnanda miðað við meðaltekjur og að öðru leyti miðað við þær forsendur, sem hefðbundið sé að nota og ótal dómafordæmi séu til um. Nemi tjón stefnanda á slysdegi samkvæmt útreikningnum miðað við 5% varanlega örorku 1.333.650 kr., auk tapaðra lífeyrisréttinda, 80.000 kr. Standi dómvenja til þess að lækka tjónsfjárhæðina vegna skattfrelsis

bóta og hagræðis af eingreiðslu þeirra. Sé hér miðað við 10% lækkun af þeim sökum.

Til frekari stuðnings sjónarmiðum um skerðingu fullra bóta með 6. gr. skaðabótalaga skuli það nefnt, að löggjafinn sjálfur hafi nú fallist á, að um slíka skerðingu sé að ræða. Felist það í lögum nr. 42/1996, þar sem hvort tveggja sé gert, að hækka stuðul 6. gr. í 10 og mæla fyrir um frekari breytingar á lögnum á næstunni til að ná markmiðinu um fullar bætur.

Einungis sé gerð varakrafa vegna bótanna fyrir varanlega örorku. Geri varakrafan ráð fyrir útreikningi á tjóni stefnanda þannig, að í stað stuðulsins 7,5 í 6. gr. skaðabótalaga sé notaður stuðullinn 10. Sé varakrafan á því reist, að hvað sem öðru líði, verði hækkunin á stuðlinum upp í 10 með 1. gr. laga nr. 42/1996 ekki skilin öðruvísi en fullkomin viðurkenning löggjafans á því, að fullar bætur fáiist ekki með lægri stuðli. Sé í varakröfu miðað sem fyrr við tekjur stefnanda árið 1993, sbr. skattframtal 1994, 1.138.224 kr., að viðbættu 6% lífeyrissjóðsframlagi vinnuveitanda, sbr. athugasemdir með 7. gr. frumvarps til skaðabótalaga, 1.206.517 kr. og með verðbótum samkvæmt 15. gr. samtals 629.154 kr., sbr. framangreinda sundurliðun.

Þrautavarakrafa sé og eingöngu vegna bótanna fyrir varanlega örorku. Sé hún byggð á óbreyttum stuðli 6. gr. skaðabótalaga, þ. e. 7,5, eins og sá stuðull hafi verið fyrir breytinguna með 1. gr. laga nr. 42/1996. Sé í þrautavarakröfunni miðað við áðurnefndar tekjur stefnanda árið 1993 að viðbættu 6% lífeyrissjóðsframlagi vinnuveitanda og með verðbótum samkvæmt 15. gr. þeirra samtals 452.444 kr., sbr. fyrrgreinda sundurliðun.

Íslenska ríkinu sé eingöngu stefnt vegna varanlegu örorkunnar. Sé krafan á hendur þessum stefnda studd því, að ríkið beri ábyrgð gagnvart stefnanda á því, sem af því leiði fyrir stefnanda, að 6. gr. skaðabótalaga mæli henni ekki fullar bætur fyrir þá skerðingu aflahæfis, sem hún hafi orðið fyrir í slysinu, en auk þess standist fyrirmæli 8. gr. skaðabótalaga ekki stjórnarskrá. Telji stefnandi lögin fara í bága við 67. gr. þágildandi stjórnarskrár, sbr. nú 72. gr. hennar. Beri íslenska ríkið ábyrgð á því tjóni, sem stefnandi hafi beðið af þessum sökum. Hinum tveimur stefndu, Helgu Guðrúnardóttur og Sjóvá-Almennum tryggingum hf., sé stefnt vegna allra kröfuliðanna. Sé ábyrgð þeirra vegna varanlegu örorkunnar reist á því, að þessi stefndu geti ekki borið fyrir sig löggjöf, sem brjóti í bága við stjórnskipunarlög.

III.

Málsástæður og lagarök stefndu Sjóvá-Almennra trygginga hf. og Helgu R. Guðrúnardóttur.

Af hálfu ofangreindra stefndu er til þess vísað, að samkvæmt niðurstöðu örorkunefndar hafi varanlegur miski stefnanda verið metinn 5%, en varan-

leg örorka engin. Í samræmi við þessa niðurstöðu og gildandi skaðabótalög nr. 50/1993 hafi farið fram uppgjör á milli aðila. Hafi þar verið um fullnaðaruppgjör að ræða, og eigi stefnandi ekki frekari kröfur á hendur stefndu vegna slyssins.

Stefnandi geri kröfu um greiðslu þjáningabóta, að fjárhæð 260.250 kr. Í framangreindu uppgjöri nemi greiðsla vegna þessa liðar 60.750 kr. (81×750). Telji stefndu, að 3. gr. skaðabótalaga verði ekki skilin á annan veg eðli máls samkvæmt en þjáningabætur greiðist tjónþola aðeins þann tíma, sem hún teljist veik, sem hafi verið mun styttri tími en stefnandi geri ráð fyrir, þegar litið sé til umfangs hins varanlega miska, þ. e. 81 dag, en eftir þann tíma hafi stefnandi verið orðin vinnufær og því ekki lengur verið veik.

Aðalkrafa stefnanda um bætur vegna varanlegrar örorku taki mið af 5% varanlegri örorku (fjárhagslegri örorku) og útreikningi tryggingafræðings, sem byggist á líkindareikningi. Um sé að ræða útreikningsaðferð, sem notuð hafi verið fyrir gildistöku skaðabótalaga nr. 50/1993 og stuðst hafi við dómvenju. Sé þessi aðferð við útreikning á bótum vegna líkamstjóns ekki lengur gildandi réttur, og beri því að hafna henni.

Vara- og þrautavarakröfur miðist einnig við 5% varanlega örorku. Hin fyrrnefnda taki mið af skaðabótalögunum með þeim breytingum, sem gerðar hafi verið á þeim með lögum nr. 42/1996, þar sem margföldunarstuðull árslauna hafi verið hækkaður úr 7,5 í 10. Þau lög hafi öðlast lagagildi 1. júlí 1996 og eigi því ekki við um tjónstilvik það, er hér er til meðferðar. Í þrautavarakröfu sé hins vegar miðað við óbreyttan margföldunarstuðul, þ. e. 7,5.

Örorkunefnd, sem í sitji tveir sérmenntaðir læknar og hæstaréttarlögmaður, hafi komist að þeirri niðurstöðu, að varanleg örorka stefnanda af völdum slyssins sé engin. Sé það í samræmi við þá viðurkenndu staðreynd, að svo litlir áverkar sem hér um ræði hafi engin áhrif á aflahæfi tjónþola. Sé niðurstöðu hinna dómkvöddu matsmanna því mótmælt.

Skaðabótalögin séu gild að stjórnskipunarrétti og nái til fjárhagslegra bóta vegna líkamstjóns á þeim tíma, sem slysið varð. Með lögunum hafi löggjafinn verið að lögfasta efnisatriði, sem áður hafi verið ákveðin samkvæmt dómvenju. Það sé almennt viðurkennt, að hinar eldri reglur hafi m. a. leitt til þess, að mikil örorka hafi verið vanbætt, en lítil ofbætt. Með setningu skaðabótalaga hafi tilgangurinn verið sá að tryggja, að tjónþolar fengju fullar bætur fyrir raunverulegt fjártjón. Fáí fullyrðingar stefnanda um annað ekki staðist. Samkvæmt framansögðu hafi stefnandi fengið fullar bætur samkvæmt gildandi lögum, og beri því að taka kröfu stefndu um sýknu til greina.

IV.

Málsástæður og lagarök stefnda íslenska ríkisins.

Af hálfu stefnda íslenska ríkisins er við það miðað, að um þau atriði, sem mótað hafi af dómvenju, svo sem ákvarðanir um bæturlög vegna líkamstjóns, hafi almennir löggjafinn heimild til að setja reglur og breyta. Hafi svo verið gert með setningu skaðabótalaga, en með þeim hafi einmitt verið að því stefnt, að tjónþolar fengju almennt auk hæfilegra miskabóta fullar bæturlög fyrir raunverulegt fjártjón, sem hlýst af völdum líkamsmeiðsla, en þessar bæturlög hafi í ýmsum tilvikum verið talðar óeðlilega lágar, en í öðrum of háar.

Reglur skaðabótalaga geti m. a. falið í sér almenna takmörkun á bótarétti á tilteknum sviðum, svo sem með því að ákveða hámark bóta. Sé það reyndar viðurkennd regla, að heimilt sé að setja með lögum almennar takmarkanir á fjárhæð bóta vegna einstaks tjóns eða tjónsatburða. Telur stefndi ótvírætt, að ákvæði 6. gr. skaðabótalaga, sem setji fasta viðmiðun við ákvörðun bóta, fái staðist og hafnar röksemd stefnanda um, að með setningu laganna hafi stjórnarskrárvorin eignarréttindi stefnanda verið skert.

Þá er einnig á það bent af hálfu stefnda, að verði bæturlög metnar til hærri fjárhæðar en ákvörðuð verði samkvæmt reiknireglu 6. gr. skaðabótalaga, flytji það ekki fébótaábyrgð vegna einstaks tjóns, sem metið yrði umfram hámarkið, á hendur íslenska ríkinu.

Því er haldið fram af hálfu stefnda, að aflahæfi njóti ekki verndar eignarréttarákvæðis stjórnarskrárinnar, en að auki hafi stefnandi ekki verið skylduð til að láta „eign“ sína af hendi.

Verði talið, að um skerðingu á eignarrétti hafi verið að ræða, er því haldið fram, að málefnaleg sjónarmið hafi legið til grundvallar setningu laga nr. 50/1993 og að um almennar takmarkanir hafi verið að ræða, sem nái jafnt til allra, er eins standi á um. Sé því ekki um að ræða skilyrði til bótaréttar.

Þótt Alþingi hafi síðar breytt einstökum reglum skaðabótalaga og útreikningi bóta, feli það ekki í sér viðurkenningu á, að í fyrri reglu hafi verið fólgin bótaskyld skerðing á stjórnarskrárvörðum eignarrétti stefnanda.

V.

Niðurstöður.

Ekki er ágreiningur með stefnanda og stefndu Helgu R. Guðrúnardóttur og Sjóvá-Almennum tryggingum hf. um uppgjör bóta vegna tímabundins tekjutaps stefnanda og miskabóta vegna afleiðinga slyssins. Nema bæturlög stefnanda vegna þessara liða því samtals 379.669 kr. (164.919 + 214.750). Hefur sú fjárhæð þegar verið greidd stefnanda með vöxtum frá slysdegi til uppgjörsdags. Verða stefnanda ekki dæmdar frekari bæturlög af því tilefni.

Þjáningabætur. Samkvæmt 3. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 skal greiða þjáningabætur fyrir tímabilið, frá því að tjón varð, þar til að ekki er að vænta frekari bata. Skilyrði fyrir greiðslu þjáningabóta er, að tjónþoli sé annaðhvort veikur eða rúmfastur á þeim tíma. Í álitserð örorunefndar kemur fram, að stefnandi hafi byrjað aftur að vinna 8. janúar 1995. Þykir hún því ekki eiga rétt á frekari þjáningabótum en henni hafa þegar verið greiddar, það er fyrir tímabilið frá slysdegi til 8. janúar 1995 ($81 \times 750 = 60.750$).

Varanleg örorka. Rökstuðningur örorkunefndar um höfnun varanlegrar örorku stefnanda vegna umferðarslyssins er svohljóðandi, eftir að lýst hefur verið skoðun á stefnanda 2. maí 1996, sem gerð var af öðrum hinna tveggja lækna, sem skipa nefndina:

„Örorkunefnd telur, að áverkar, sem Halldóra hlaut í umræddu slysi, og afleiðingar þeirra hafi ekki áhrif á getu hennar til öflunar vinnutekna framvegis. Samkvæmt því telst hún ekki hafa orðið fyrir varanlegri örorku vegna afleiðinga slyssins.“

Í matsgerð hinna dómkvöddu matsmanna kemur fram, að 3. september 1997, sextán mánuðum eftir skoðun læknisins í örorkunefnd, hafi farið fram læknisskoðun á stefnanda, og sé í niðurstöðu matsgerðarinnar eingöngu miðað við tognunaráverka í hálsþrygg og að þeir séu að öllu leyti afleiðing umrædds áreksturs. Um varanlega örorku stefnanda segir svo:

„Halldóra er nú 26 ára gömul. Hún á ekkert réttindanam eða annað starfsnám að baki og hefur aðeins stuttan starfsferil, einkum við umönnun sjúkra. Þess skal getið, að Halldóra annast heimili sitt nema allra þyngstu störf, sem hún þarf að fá hjálp við. Hún fær oft verkjaköst, sem krefjast sterkra lyfja, þar til kastið gengur yfir. Áætlun Halldóru um réttindanam og störf í framhaldi þess virðist geta staðist. Hins vegar er sú áætlun ekki komin til framkvæmda, og er því ekki unnt að taka mið af henni. Okkur þykir hins vegar ljóst, að það líkamstjón, sem Halldóra hlaut í árekstrinum, rýrir möguleika hennar til að velja úr störfum. Þar með hefur hún ekki raunverulegt val um störf, sem reyna á líkamlegt þrek. Þessi staðreynd minnkar almennt líkur á því, að hún geti ráðið sig til tekjugæfra starfa, þar sem á slíkt reynir. Þar fyrir utan eru líkur fyrir því, að hún yrði að forðast alla yfirvinnu eða álagsbundna vinnu í því starfi, sem hæfir henni og hún kann að ráða sig í. Skiptir þar engu máli, hvort slík störf verða talin almenns eðlis eða hvort þau útheimta menntun og/edá starfsreynslu. Tjón hennar kemur í því tilviki fram í því, að hún getur ekki lagt eins mikið á sig, þegar reynir á úthald eða langar vinnulotur. Við teljum þessi óhagstæðu áhrif líkamstjónsins verða því meiri sem lengra líður á ævina.

Miðað við það, hve framtíð Halldóru er óviss um starfsvettvang, teljum við eðlilegast að líta svo á, að hún hafi hlotið varanlega örorku af völdum áreksturs þess, sem í málinu greinir, sem er hæfilegt að meta 5% að meðaltali.“

Með vísan til ofangreindra röksemda hinna dómkvöddu matsmanna er fallist á, að varanleg örorka stefnanda vegna slyssins, sbr. 5. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993, sé 5%. Á stefnandi því rétt á bótum úr hendi stefndu Sjóvár-Almennra trygginga hf. og Helgu R. Guðrúnardóttur vegna skerðingar á getu til að afla vinnutekna í samræmi við þá niðurstöðu.

Samkvæmt 28. gr. skaðabótalaga öðluðust lögin gildi 1. júlí 1993 og eiga við um skaðabótaábyrgð vegna tjóns, sem verður eftir gildistöku þeirra. Svo sem áður greinir, varð slys það, er mál þetta er sprottið af, eftir gildistöku laganna. Aðalkrafa stefnanda tekur hins vegar að öllu leyti mið af útreikningsaðferð, er notuð var fyrir gildistöku skaðabótalaga, en hún studdist við dómvenju.

Eitt helsta nýmæli skaðabótalaga felst í því, að með þeim er tekið upp breytt mat á bótum fyrir varanlega örorku, meðal annars með því að meta fjárhagslega örorku tjónþola og miða við hana í stað hinnar læknisfræðilegu, sem áður var stuðst við. Er tekin upp stöðluð reikniregla til að ákvarða bætur fyrir varanlega örorku. Verður eignarréttarhugtak stjórnarskrárinna eigi skilgreint svo, að það girði fyrir, að löggjafinn setji almennar reglur um ákvörðun fjárhæðar skaðabóta vegna líkamstjóns, er hafi sama markmið og eldri reglur, sem byggðar voru á dómvenju, það er að tryggja einstaklingum almennt hæfilegar bætur fyrir fjárhagslegt tjón, sem hlýst af líkamsmeiðslum. Verður því að telja ljóst, að hinar nýju reglur skaðabótalaga leiði til þess, að sumir, sem hefðu fengið lægri bætur samkvæmt hinum eldri ólögfestu reglum, fái nú hærri bætur og öfugt.

Um rökstuðning fyrir föstum margföldunarstuðli við útreikning bóta er í athugasemdum með skaðabótalögum vísað til þess, að annars vegar leiði þetta fyrirkomulag til einföldunar ákvörðunar bótafjárhæðar og hins vegar verði komist hjá miklum og tíðum sveiflum á bótafjárhæðum vegna breytinga á vöxtum. Ástæða þess, að lagt sé til, að margföldunarstuðullinn verði ekki hærri en 7,5, sé m. a. sú, að í „frumvarpinu“ [nú lögunum] séu engin ákvæði um, að greiðslur frá þriðja manni, t. d. bætur almannatrygginga, vátryggingarfé o. fl., séu dregnar frá skaðabótakröfu, sem tjónþoli eigi gagnvart hinum bótaskylda. Vegi lágur margföldunarstuðull á móti því hagræði, sem tjónþoli hafi af því, að greiðslur frá þriðja manni dragist ekki frá skaðabótakröfu hans.

Stefnandi hafði þannig ekki eignast neinn bótarétt á grundvelli eldri

reglna um ákvörðun bóta fyrir varanlega örorku, er hvíldu á dómvenju. Hafði því ekki stofnast nein eign henni til handa, áður en skaðabótalögin tóku gildi, sem hún varð fyrir beinni skerðingu á í skilningi 72. gr. stjórnarskrár, áður 67. gr. hennar, við gildistöku laganna. Samkvæmt því, sem hér hefur verið rakið, verða þær breytingar á mati á fjárhæð bóta fyrir varanlega örorku, er urðu við lögfestingu skaðabótalaga, ekki taldar brjóta í bága við 72. gr. stjórnarskrárinnar. Á stefnandi því ekki rétt á bótum samkvæmt þeim reglum, er farið var eftir, áður en skaðabótalögin tóku gildi. Eru stefndu því sýknaðir af aðalkröfu stefnanda um bætur vegna varanlegrar örorku.

Varakrafa og þrautavarakrafa eru reistar á reiknireglu 6. gr. skaðabótalaga, þó þannig, að í varakröfu er stuðullinn 10 notaður, þrátt fyrir það að hann hafi ekki verið lögleiddur fyrr en með gildistöku laga nr. 42/1996 1. júlí 1996. Á sú reikningsaðferð sér því ekki lagastöð.

Í þrautavarakröfu er hins vegar notaður sá stuðull, er hér á við. Samkvæmt þeirri niðurstöðu dómsins, að stefnanda beri bætur vegna varanlegrar örorku af völdum slyssins, ber að fallast á þrautavarakröfu hennar. Verða því stefndu Helga R. Guðrúnardóttir og Sjóvá-Almennar tryggingar hf. dæmd in solidum til að greiða stefnanda 471.865 kr., sem beri 2% ársvexti samkvæmt 16. gr. skaðabótalaga frá slysdegi, 18. október 1994, til uppkvaðningar dóms þessa, en dráttarvexti samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi greiðsludags. Heimilt er að höfuðstólsfæra vexti samkvæmt 16. gr. skaðabótalaga árlega, í fyrsta sinn 18. október 1995, en ekki er þörf sérstaks dómsákvæðis um höfuðstólsfærslu dráttarvaxta, þar sem lögbundna heimild til þess er að finna í 12. gr. vaxtalaga.

Stefndi íslenska ríkið er samkvæmt framansögðu sýknaður af öllum kröfum stefnanda í máli þessu.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður milli aðila falli niður.

Gjafsóknarkostnaður stefnanda, 380.480 kr., þar með talin laun lögmanns hennar, sem þykja hæfilega ákveðin 145.000 kr. að meðtöldum virðisaukaskatti á málflutningsþóknun, greiðist úr ríkissjóði.

Dóminn kveður upp Helgi I. Jónsson héraðsdómari.

D ó m s o r ð:

Stefndi, íslenska ríkið, er sýknaður af kröfum stefnanda, Halldóru Árnadóttur, í máli þessu.

Stefndu Helga R. Guðrúnardóttir og Sjóvá-Almennar tryggingar hf. greiði stefnanda in solidum 471.865 kr. ásamt 2% ársvöxtum samkvæmt 16. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 frá 18. október 1994 til dómsuppsögudags, en dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/

1987 frá þeim degi til greiðsludags. Heimilt er að höfuðstólsfæra vexti árlega samkvæmt 16. gr. vaxtalaga, í fyrsta sinn 18. október 1995.

Málkostnaður fellur niður.

Gjafsóknarkostnaður stefnanda, 380.480 kr., þar með talin laun lögmanns hennar, 145.000 kr., greiðist úr ríkissjóði.
